

Ἄρθρα

Ἀνθρωποκεντρική θεώρηση και ψυχολογική ερμηνεία των προβλημάτων του ανθρώπου (Απάντησις εἰς ἐπιστολήν Ψυχιάτρου)

του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Καρπενησιού κ. Νικολάου

Δυστυχώς σήμερα είμαστε μάρτυρες ενός θλιβερού γεγονότος. Ὅχι, χωρίς λόγο και σκοπιμότητα, ὅλος ο βίος του ανθρώπου διοργανώνεται πάνω σε ανθρωποκεντρικές βάσεις. «**Μέτρον πάντων**» τίθεται ο μεταπτωτικός άνθρωπος. Είναι και αυτό μια προσπάθεια αυτοθεοποιήσεως, που είναι δεινή "ύβρις", κατά τούς προγόνους μας και συνιστά τεράστια και επικίνδυνη και καταστρεπτική άγνοια για τον Χριστιανό.

Είναι γνωστό πόσο στην εποχή μας έχουν διάδοση οι ψυχολογικές ερμηνείες. Κυριαρχεί και στο σημείο αυτό ο άνθρωπος. Γιατί διάφοροι και μάλιστα Ψυχιάτροι, αγνοούντες την δια μέσου των αιώνων πλούσια πνευματική παράδοση της Εκκλησίας μας, παρουσιάζονται ως "αλάθητοι" διδάσκαλοι και "σωτήρες" των σημερινών απελπισμένων ανθρώπων. Αυτό όμως είναι μια ανθρωποκεντρική θεώρηση των προβλημάτων της ζωής μας και μέχρις ενός σημείου παρέκκλιση από τη γνήσια παράδοση της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Χωρίς να υποτιμούμε την επιστήμη της Ψυχολογίας και τη συμβολή της στην αντιμετώπιση των ανθρωπίνων προβλημάτων, που τα περισσότερα προέρχονται από έλλειψη σωστής αγωγής, επιμένουμε στο δυσάρεστο γεγονός, ότι σήμερα επικρατεί μια γενική σχεδόν νοοτροπία να βλέπουμε τα προβλήματα του ανθρώπου απλώς ψυχολογικά. Στο σημείο αυτό παραθέτομε μια αξιόλογη παρατήρηση του π. Μιχαήλ Καρδαμάκη, γιατί πιστεύομε ότι εκφράζει τη συνείδηση της Εκκλησίας: " Η εποχή μας έχει την τάση να θεωρεί τα προβλήματα του ανθρώπου ψυχολογικά, δηλαδή μερικά η ατομικά και ν' απαιτεί για την αντιμετώπιση τους τη στροφή προς την ψυχανάλυση και την ψυχιατρική, που εξασφαλίζουν την ατομική θεραπεία, την υπέρβαση της ατομικής κρίσεως και ενοχής. Η χριστιανική - ορθόδοξη πνευματικότητα καλείται να μαρτυρήσει ότι τα πραγματικά προβλήματα του ανθρώπου, πάντοτε και τώρα, είναι πνευματικά, δηλαδή καθολικά η προσωπικά, προβλήματα σχέσεων και καθολικής ευθύνης και να ζητήσει για τη θεραπεία τους την επιστροφή στην καθολική διάσταση της υπάρξεως, στην καθολικότητα και κοινωνικότητα του ανθρώπου, με μια λέξη, στην αγάπη, όπου ολοκληρώνουν το νόημά τους η προσωπικότητα και η πνευματικότητα. Πρόκειται, στο βάθος, για επιστροφή του ανθρώπου στη μεταφυσική και μεταψυχική διάσταση του, στην υπαρξιακή και εσχατολογική εμπειρία του Χριστιανού, που προϋποθέτει μια αποφασιστική πράξη: την απελευθέρωση του από το αδιέξοδο κάθε είδους ψυχολογισμού η την υπέρβαση του ατομισμού των κρίσεων και των απογοητεύσεων του" (Πρωτοπρ. Μιχαήλ Καρδαμάκη, Ορθόδοξη πνευματικότητα", Εκδ. "Ακρίτας", σελ. 31-32).

Κατά την ορθόδοξη διδασκαλία οι Άγγελοι ανήκουν σε τάγματα, ενώ οι άνθρωποι σε γένος. Αυτό σημαίνει πως δεν μπορεί ο άνθρωπος να απομονωθεί από τούς άλλους, για να απαλλαγεί από τη θλίψη και το άγχος. Ὅπως ο Χριστός έζησε την τραγωδία ὅλου του κόσμου, χωρίς όμως να έχει μέσα του καμιά τραγωδία - αφού μάλιστα λίγο πριν από το πάθος είπε στους μαθητάς του: "ειρήνην αφήμι υμίν, ειρήνην την εμήν δίδωμι υμίν· ου καθώς ο κόσμος δίδωσιν, εγώ δίδωμι υμίν" (Ιω. ιδ' 27) - το ίδιο συμβαίνει και με τούς θεουμένους, με τούς φίλους του Χριστού. Αναλαμβάνουν την ευθύνη ὅλων των δεινών, που υπάρχουν στον κόσμο Σηκώνουν τον σταυρό και ζουν την τραγωδία ὅλων των αμαρτωλών αδελφών τους, χωρίς να έχουν μέσα τους τραγωδία και αυτό συνιστά τη σωτηρία. Ἐτσι ένας σωστός Μοναχός η Ασκητής είναι ο πιο δραστήριος κοινωνικός άνθρωπος, που διακονεί και θεραπεύει με τα πνευματικά φάρμακα και μέσα της Εκκλησίας τον πόνον των άλλων. Ὅπως ο Κύριος πήρε επάνω του το θάνατο και προσέφερε

στον "παγγενή Αδάμ" τη ζωή, έτσι και οι χριστοποιοι λαμβάνουν επάνω τους το θάνατο και προσφέρουν τη ζωή.

Η σύγχρονη ψυχολογία, θεωρώντας τον άνθρωπο αυτόνομο, δηλαδή αποκομμένο από τον Θεό και τον άνθρωπο και προσπαθώντας να θεραπεύσει ατομικά, αποτυγχάνει κυριολεκτικά. Επί πλέον ο τρόπος και η μέθοδος εργασίας της συγχρόνου ψυχολογίας δείχνει ότι είναι εντελώς ανθρωποκεντρική και άρα μη λυτρωτική. Και τούτο, γιατί είναι δημιούργημα εμπλατών και αμεταμορφώτων ανθρώπων, που α) αγνοούν την πορεία της Θ. Χάριτος, β) αγνοούν το βάθος της πτώσεως, όπως και το ύψος της θεώσεως και γ) αρνούνται την ύπαρξη και το δολιοφθόρο έργο του σατανά. Έτσι αγνοώντας τη δεινή κατάσταση του ανθρώπου μετά την πτώση, την ύπαρξη και τη δράση του πονηρού και την αποτελεσματική και σωτήρια ενέργεια της Θ. Χάριτος, που ζωοποιεί τον νεκρό από την αμαρτία άνθρωπο, είναι αδύνατο να βοηθήσει αποτελεσματικά τους απελπισμένους συγχρόνους ανθρώπους.

Το λυπηρό είναι ότι πολλοί από τους Πνευματικούς πατέρας (Εξομολόγους) μελετούν επισταμένως τις σύγχρονες ψυχιατρικές ερμηνείες και, επί τη βάσει αυτών και μόνον, καθοδηγούν τον αμαρτωλό άνθρωπο, ενώ αγνοούν συγχρόνως τη διδασκαλία της Εκκλησίας, όπως εκφράζεται στα θεοφώτιστα συγγράμματα των θεωμένων Αγίων Πατέρων και στους ιερούς Κανόνες. Οι σύγχρονες ψυχολογικές ανακαλύψεις μπορούν να θεωρηθούν επαναστατικές στο χώρο της Δύσεως, όχι όμως και στο χώρο της Ορθοδοξίας. Γιατί εδώ έχουμε τους αγίους Πατέρες μας, που φωτιζόμενοι από το Άγιο Πνεύμα, ασχολήθηκαν αιώνες πριν από μας με τα θέματα αυτά και έδωκαν ολοκληρωμένες απαντήσεις. Μίλησαν για την καρδιά η τον νου, για τα πάθη, για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο αμαρτωλός, για την απαλλαγή από τα πάθη, για τη νίκη εναντίον των δαιμονικών ταγμάτων κ.α. Ο,τι είπαν και έγραψαν δεν είναι απαύγασμα των ιδικών τους σκέψεων και στοχασμών, αλλά εμπειρία της "εν Χριστώ" ζωής. Με τη Χάρη του Θεού επάλευσαν εναντίον όλων των δαιμονικών προσβολών, εγνώρισαν καλά τις μεθοδείες του διαβόλου, πέρασαν στον χώρο της θεώσεως, έγιναν δοχεία του παναγίου Πνεύματος. Συνεπώς είναι απλανείς διδάσκαλοι της Εκκλησίας, κάνοντας προπαντός διάκριση κτιστών και ακτίστων ενεργειών. Γνωρίζουν σαφώς αν κάτι προέρχεται από σωματική αδυναμία η από ψυχική ασθένεια η από σατανική επίδραση η είναι δωρεά της Χάριτος του Χριστού, πράγμα που είναι αδύνατο και να φαντασθούν οι ψυχίατροι που διακρίνονται έτσι για τη μονομέρεια τους.

Οι άγιοι Πατέρες δεν επιδιώκουν μια αυτοανάλυση, όπως κάνει η σύγχρονη ψυχολογία, γιατί ξέρουν καλά ότι η αυτοανάλυση οδηγεί γρήγορα τον άνθρωπο στη σχιζοφρένεια· αλλά βοηθούν, όντες δοχεία της Θ. Χάριτος, στη σύνθεση (ενοποίηση) του εσωτερικού κόσμου. Είναι πολύ χαρακτηριστική στην προκειμένη περίπτωση η ακόλουθη παρατήρηση: "Σε ασκητικά κείμενα, όπως η Κλίμακα του Ιωάννη, Το Γεροντικό, ο περίφημος διάλογος Βαρσανουφίου και Ιωάννη, βρίσκουμε αιώνες πριν από τον μια θαυμαστή "ψυχολογία του βάθους", την ιαματική διερεύνηση των αδύτων της ανθρώπινης ύπαρξης, που δεν καθιερώνει μια μέθοδο ψυχοανάλυσης, για να υποτάξει τον άνθρωπο στην τεχνική της μεθόδου, αλλά προχωράει δυναμικά στη "σύνθεση" της προσωπικής μοναδικότητας, σύνθεση θεμελιωμένη στην ελευθερία από το εγώ και στην αγαπητική σχέση με τον προσωπικό Θεό" (Χρήστου Γιανναρά, Το προνόμιο της απελπισίας. 1973, σελ. 70).

Όλη την πείρα της η Εκκλησία αποθησαύρισε στα συγγράμματα των αγίων Πατέρων και στους ιερούς Κανόνες και επί τη βάσει αυτών πρέπει να γίνεται η σωστή, αποτελεσματική και σωστική καθοδήγηση των μετανοούντων ανθρώπων. Και δεν μας είναι άγνωστες σήμερα στο θέμα αυτό μερικές αντιρρήσεις. Η συχνά διατυπωμένη άποψη είναι ότι οι ιεροί Κανόνες δεν ισχύουν στην εποχή μας, δημιουργημένοι για άλλες εποχές, είναι αδύνατον να καλύψουν τις περιπτώσεις που σήμερα αντιμετωπίζουμε. Όσοι ισχυρίζονται αυτά φανερώνουν πως έχουν μεγάλη άγνοια τις Εκκλησίας. Αγνοούν ότι η Εκκλησία δεν είναι ανθρώπινη οργάνωση, αλλά Θεανθρώπινος Οργανισμός, που ζωοποιείται και καθοδηγείται από το Άγιο Πνεύμα· Ακόμη φανερώνουν πως δεν θέλουν να ζήσουν σύμφωνα με το πνεύμα των ιερών Κανόνων, που είναι το καθαρό πνεύμα της

Ορθοδοξίας. Γιατί όποιος ζη τη μετάνοια και την άσκηση, που είναι απαραίτητη προϋπόθεση ορθοδόξου ήθους, εισδύει στο πνεύμα των ιερών Κανόνων και αντιλαμβάνεται ότι ισχύουν για κάθε εποχή.

Μερικοί άλλοι ισχυρίζονται, ότι οι ιεροί Κανόνες είναι αντιφατικοί η ότι σκοτώνουν τον άνθρωπο, αφού τον περιορίζουν. Προτείνουν μάλιστα να τεθούν κάτω από ψυχολογική ανάλυση, για να αποδειχθή η αντιφατικότητα τους και η ανικανότητα τους να βοηθήσουν τον σημερινό άνθρωπο. Αυτή η αντίρρηση είναι το ολιγότερο βλάσφημη. Γιατί οι ιεροί Κανόνες διασφαλίζουν την ελευθερία του ανθρώπου, ενδιαφέρονται για την απελευθέρωση του από τη μεγαλύτερη τυραννία, που είναι η αμαρτία και επιδιώκουν την αποδέσμευση από τον μεγαλύτερο τύραννο, που είναι ο διάβολος. Στο σημείο αυτό δεν παραλείπομε να τονίσωμε, ότι οι ίδιοι οι ιεροί Κανόνες διαθέτουν τεράστια διάκριση, ώστε ενίοτε για λόγους καθαρά σωτηριολογικούς να δικαιολογήται η περέκκλιση απ' αυτούς.

Όσον αφορά στην πρόταση να τεθούν οι ιεροί Κανόνες κάτω από ψυχιατρική ανάλυση, μπορούμε να πούμε ότι οι ισχυριζόμενοι αυτά έχουν προσωπική άγνοια της ενεργείας της Θ. Χάριτος. Γιατί εκεί που ενεργεί η Χάρις του Θεού είναι παντελώς αδύνατον να εισδύση και ενεργήση η Ψυχολογία. Ο Άγιος και τα έργα του δεν μπορούν να τεθούν κάτω από ψυχολογικές αναλύσεις και ψυχιατρικές έρευνες. Ο λόγος του αποστόλου Παύλου είναι σαφής και κατηγορηματικός: "Ψυχικός δε άνθρωπος ου δέχεται τα του Πνεύματος του Θεού· μωρία γαρ αυτώ εστί, και ου δύναται γνώναι, ότι πνευματικώς ανακρίνεται. Ο δε πνευματικός ανακρίνει μεν πάντα, αυτός δε υπ' ουδενός ανακρίνεται. (Α'Κορ. β'14-15). Ο άγιος Μακάριος ο Αιγύπτιος, ερμηνεύοντας τον λόγο αυτόν του Αποστόλου, λέγει: "ο τοιούτος (δηλ. ο άγιος) πάντας ανθρώπους ανακρίνει, κατά το γεγραμμένον, γινώσκει έκαστον πόθεν λαλεί και που έστηκε και εν ποίοις μέτροις εστί. Αυτόν δε ουδείς ανθρώπων των εχόντων το πνεύμα του κόσμου γινώσκειν η ανακρίνειν δύναται, ει μη μόνον ο το όμοιον έχων επουράνιον της θεότητος Πνεύμα γινώσκει τον όμοιον" (Ομιλίας πνευματικά εκδ. Σχοινά, 1964, σελ. 51). Άλλωστε επί τη βάση ποίας ψυχολογικής Σχολής θα κρίνωμε τούς ιερούς Κανόνες;

Είναι γεγονός αναμφισβήτητον, ότι όταν η Εκκλησία γράφη και ερμηνεύη αγία Γραφή δεν φιλολογεί· όταν συνθέτη όρους δεν φιλοσοφεί· και όταν διατυπώνη Κανόνες δεν ηθικολογεί, αλλ' εξυπηρετεί το έργο της σωτηρίας, θεμέλιο των ιερών Κανόνων είναι η Θεολογία, που στο βάθος της είναι ασκητική. Άλλωστε αυτή είναι, η διαφορά μεταξύ Ορθοδοξίας και αιρέσεως. Η Ορθοδοξία είναι ασκητική, ενώ η αίρεση είναι στοχαστική. Δια των ιερών Κανόνων αποφεύγεται ο στοχασμός και ο φορμαλισμός και επιδιώκεται η θεραπεία και η άσκηση, που οδηγεί τον άνθρωπο στη θέωση, στη βίωση δηλαδή της "εν αγίω Πνεύματι" ζωής του Χριστού. Είναι σαφής η δήλωση της Πενθέκτης Οικουμένης Συνόδου, ότι οι υπό των αγίων και μακαρίων Πατέρων κυρωθέντες ιεροί Κανόνες παραμένουν "βέβαιοι και ασφαλείς, προς ψυχών θεραπείαν και ιατρείαν παθών" (β' Κανών).

Οι ιεροί Κανόνες εκφράζοντες την εμπειρία της Ορθοδόξου Εκκλησίας "συνοδικώς και αγιοπατερικώς βεβαιωθείσαν", έχουν καθαρά εκκλησιολογική βάση. Οι ιεροί Κανόνες δεν είναι νομικά κείμενα, που επιδιώκουν την κατοχύρωση μερικών ανθρωπίνων δεσμών, αλλά κείμενα εκκλησιαστικά, δηλαδή προϊόντα του παναγίου Πνεύματος, που αποβλέπουν στη διασφάλιση της πίστεως και της ευταξίας του σώματος της Εκκλησίας, στη διατήρηση "εν τη Εκκλησία" της κοινωνίας με τον Θεό και τούς ανθρώπους, ώστε να επιτευχθή, η σωτηρία. Βοηθούν τούς πιστούς να παραμένουν στην ενότητα και την τάξη αυτή και να επιστρέφουν κάθε φορά που με την αμαρτία απομακρύνονται, ώστε να οικειοποιηθούν τούς καρπούς της ενανθρωπήσεως του Χριστού. Αν θέλετε να πληροφορηθήτε περισσότερα για το οικουμενικό, απόλυτο και αιώνιο κύρος των ιερών Κανόνων των Οικουμενικών Συνόδων, που αποτελούν το στόμα και το όργανο εκφράσεως της "μιας, αγίας και καθολικής Εκκλησίας", σας παραπέμπω κυρίως εις: 1)Κωνσταντίνου Μουρατίδου, Το αιώνιον κύρος των ιερών Κανόνων. Αθήναι 1972, 2)του ιδίου, Οι ιεροί Κανόνες "σύλος και εδραίωμα" της Ορθοδοξίας. Αθήναι 1972, 3)Βλασίου Φειδά,

Ιστορικοκανονικαί και εκκλησιολογικαί προϋποθέσεις ερμηνείας των ιερών Κανόνων. Αθήναι 1972 και 4) Ιλιαναγιωτου Μπούμη, Το κύρος και η ισχύς των ιερών Κανόνων. Αθήναι 1982.

Δυστυχώς δεν έλειψε ποτέ ο πειρασμός της εκζητήσεως της σωτηρίας όχι δια του Θεανθρώπου Χριστού, αλλά δια του ανθρώπου, όχι δια της Εκκλησίας, αλλά δια της Ανθρωπίνης ενεργείας (επιστήμης κ.α.), που είναι η μεγαλύτερη πλάνη ανάμεσα στους ανθρώπους και ταυτίζεται με τον σατανισμό!! Σήμερα υπάρχουν δύο φοβεροί και επικίνδυνοι πειρασμοί, που αναφέρονται στη σωτηρία. Ο πρώτος είναι ο αντινομισμός, που εκφράζει τον Προτεσταντισμό και ο δεύτερος η εκνομίκευση του πνεύματος της Εκκλησίας, που εκφράζει τον Παπισμό. Και οι δύο αφήνουν τον άνθρωπο άσωτο, αλύτρωτο.

Ο αντινομισμός καταργεί την ισχύ των ιερών Κανόνων και εξασκεί μια ποιμαντική με ανθρώπινα κριτήρια και ανθρώπινη μέθοδο. Αλλά ψυχή η οποία διψά τον Θεόν και την ένωση μετ' Αυτού", δεν αναπαύεται εις ωρισμένας καθηκοντολογικάς συμβουλές η ψυχολογικές αναλύσεις κατά την α' η β 'ψυχολογικήν Σχολήν. Δεν αναπαύεται ακόμη εις την ανθρωπίνην μόνον συμπαράστασιν, η οποία προσφέρεται κατά την μέθοδον της ψυχιατρικής ακροάσεως και συνομιλίας" (Αρχιμ. Γεωργίου Καψάνη, Η ποιμαντική διακονία κατά τούς ιερούς Κανόνας", σελ.13). Επίσης η εκνομίκευση του πνεύματος των ιερών Κανόνων, στην οποία έφθασε η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, αποτελεί μια άλλη παρέκκλιση και εκκεντρικότητα. Βρίσκεται στον ίδιο πειρασμό της δια των ανθρωπίνων μεθόδων ερμηνείας των ιερών Κανόνων και της ανθρωποκεντρικής ποιμαντικής καθοδηγήσεως του μετανοούντος Χριστιανού.

Χρυσή τομή είναι η ορθόδοξη αντιμετώπιση, που γίνεται από ανθρώπους που βιώνουν το πνεύμα και την πείρα της Εκκλησίας. Γι' αυτό η αναφορά στους αγίους Πατέρας, είναι ενέγγυο γνησιότητας. Μόνο τότε η ποιμαντική μας διακονία θα είναι θεανθρώπινη και επομένως λυτρωτική. Όσο εμείς εξασκούμε ανθρωποκεντρική ποιμαντική διακονία - όσο έξυπνοι, κι αν είμαστε - τόσο αφήνομε τον πλανεμένο και κουρασμένο της εποχής μας άνθρωπο αβοήθητο και αλύτρωτο.

Αυτή είναι η πείρα της Εκκλησίας, που προχωρεί στην ιστορία με τα βήματα των θεωμένων Αγίων. Η κοινώς παραδεκτή αγιοπατερική θεραπευτική μέθοδος της καθάρσεως της καρδιάς, του φωτισμού του νου και της θεώσεως αποτελεί τη βάση της ορθοδόξου ευσέβειας, της εκκλησιαστικής ζωής, τα στάδια της πνευματικής τελειώσεως, της σωτηρίας...

+ Ο Καρπενησίου Νικόλαος

Για πληρέστερη ενημέρωση επί του θέματος παραπέμπω στο δόκιμο βιβλίο του αρχιμ π. Ιερόθεου Βλάχου (νυν Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου) θεραπευτική αγωγή" (1987)

Παρασκευή 6 Αυγούστου 2004

Δικτυακός Τόπος : Ορθόδοξος Λόγος

<http://www.orthodoxnet.gr/>

Το URL του κειμένου αυτού είναι :

<http://www.orthodoxnet.gr/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=64>